

SUUREN VALIOKUNNAN LAUSUNTO 5/2011 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi orpoteosten tietyistä sallituista käyttötarkoituksista (orpoteosdirektiivi)

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 7 päivänä syyskuuta 2011 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi orpoteosten tietyistä sallituista käyttötarkoituksista (U 24/2011 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto suurelle valiokunnalle.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valiokunnan työjaostossa.

Viitetiedot

Suuri valiokunta on saanut lausunnon sivistysvaliokunnalta (SiVL 4/2011 vp). Sivistysvalio-

kunta katsoi lausunnossaan, että ehdotuksen tavoitteet voidaan riittävästi saavuttaa käyttämällä nykyisiä kansallisia ratkaisumalleja, kuten valtioneuvosto on kannassaan esittänyt. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että direktiiviehdotus tulisi hylätä. Jos suuri valiokunta kuitenkin päätyy sille kannalle, että direktiiviehdotus voidaan käsitellä ehdotetulta pohjalta, on ehdotusta välttämätöntä monilta osin muuttaa sen suuntaisesti kuin sivistysvaliokunnan tässä ja edellä todetuissa aiemmissa kannanotoissa sekä valtioneuvoston kannassa esitetään. Suuri valiokunta on myös saanut kirjallisen lausunnon opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Asiaa on käsitelty suuressa valiokunnassa toissijaisuusasiana (TS 11/2011 vp).

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Direktiiviehdotuksessa määritellään orpoteoksiksi katsottavien teosten sallitut käytöt. Orpoteoksia ovat teokset, joiden tekijää ei tunneta tai tavoiteta. Ehdotetun direktiivin tavoitteena on mahdollistaa pääsy kirjastojen, arkistojen ja museoiden sekä oppilaitosten kokoelmissa sekä audiovisuaalisissa arkistoissa ja julkisen palvelun

yleisradio-organisaatioiden arkistoissa oleviin orpoihin teoksiin Euroopan unionin laajuisesti tietoverkkojen välityksellä. Unionin laajuinen teosten saatavuus edistää eurooppalaista kulttuurin monimuotoisuutta ja lisää tiedon ja oppimisen lähteitä.

Ehdotuksen tavoite on tarkoitus saavuttaa ottamalla käyttöön järjestelmä, joka perustuu orpoteosaseaman vastavuoroiseen tunnustamiseen

eri jäsenvaltioissa. Orpoteosasetaman vahvistaminen edellyttää, että teoksen käyttäjä tekee etukäteen huolellisen oikeuksien selvityksen direktiivin vaatimusten mukaisesti siinä jäsenvaltiossa, jossa teos ensimmäisen kerran julkaistiin. Tämän selvityksen perusteella teos katsottaisiin orpoteokseksi koko EU:n alueella, minkä jälkeen teos voitaisiin digitoida ja saattaa tietoverkon välityksellä yleisön saataviin.

Ehdotuksen 1 artiklassa määritellään direktiivin kohteeksi ja soveltamisalaksi yleisölle avoimissa kirjastoissa, oppilaitoksissa ja museoissa, sekä arkistoissa, elokuva-arkistojen kokoelmissa ja julkisen palvelun yleisradio-organisaatioiden arkistoissa olevat aineistot. Ehdotetun direktiivin soveltamisalaan kuuluvat kirjat, aikakausjulkaisut, sanomalehdet, aikakauslehdet ja muut kirjalliset teokset sekä niihin sisällytetyt muut teokset. Ehdotettu direktiivi kattaa myös elokuva-arkistojen kokoelmiin sisältyvät audiovisuaaliset teokset ja elokuvateokset sekä julkisen palvelun yleisradio-organisaatioiden tuottamat ja niiden arkistoihin sisältyvät ääni- ja audiovisuaaliset teokset ja elokuvateokset.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa direktiiviehdotuksen yleisiä tavoitteita, mutta katsoo, että nyt käsillä oleva komission ehdotus sisältää ongelmallisia elementtejä, joita on pyrittävä parantamaan neuvottelujen aikana.

Valtioneuvoston kriittisen kannan perusteena on se, että direktiiviehdotus ei Suomen kannalta kohdistu sen tavoitteiden kannalta pääasiallista ratkaisua vaativaan kysymykseen. Pääasiallista ratkaisua vaativat asiat liittyvät siihen, millä tavalla suuria teosmääriä yleensä voidaan saada laillisesti ja kohtuullisin ehdoin yleisön käyttöön. Lisäksi valtioneuvosto katsoo, että ehdotuksen perusteet ovat Suomen näkökulmasta kyseenalaiset, ja että ehdotus saattaa aiheuttaa haittaa Suomen ja muiden Pohjoismaiden toimiville ratkaisuille, erityisesti niin sanotulle sopimussenssijärjestelmälle.

Valtioneuvoston mukaan Suomi pyrkii vaikuttamaan direktiiviehdotuksen sisältöön edellä esitettyjen näkökohtien pohjalta siten, että saadaan varmuus siitä, että direktiivi ei estä soveltamasta toimivia kansallisia järjestelmiä, kuten Suomessa ja muissa Pohjoismaissa käytössä olevia kollektiiviseen lisensointiin ja sopimussenssiin perustuvia ratkaisuja.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Suuri valiokunta katsoo, että sekä valtioneuvosto että sivistysvaliokunta ovat perustellusti tuoneet direktiiviehdotuksen osalta esille monia Suomen kannalta ongelmallisia kysymyksiä. Suuri valiokunta viittaa tältä osin erityisesti sivistysvaliokunnan lausuntoon, jonka mukaan tällaisia ovat erityisesti direktiivin soveltamisala, orpoteosten määrittely ja orpoteosten sallitut käyttötavat.

Suuri valiokunta toteaa, että direktiiviehdotukselle ehdotetut oikeusperustat ovat SEUT 49 artikla (sijoittautumisvapaus), 56 artikla (palvelut) ja 114 artikla (sisämarkkinat) artikkelit. Artikloista seuraa, että neuvosto hyväksyy ehdotuk-

sen yhdessä Euroopan parlamentin kanssa. Neuvosto antaa tällaiset säädökset määränemistöllä.

Suuren valiokunnan saaman selvityksen perusteella direktiivin käsittely etenee henkisen omaisuuden työryhmässä Euroopan unionin neuvostossa. Työryhmäkäsittelyn perusteella vaikuttaa ilmeiseltä, ettei direktiivin valmistelun etenemisen estävää määrävähemmistöä ole saavutettavissa. Useat jäsenvaltiot, vaikka arvioivatkin direktiiviehdotuksen monelta osin ongelmalliseksi, katsovat sen olevan tarpeellinen unionin toimenpide orpojen teosten saamiseksi käyttöön digitaalisessa muodossa ja myös rajat ylittävissä tilanteissa. Myös Euroopan parlamentissa direktiivin hyväksymiselle on tuki.

Edellä esitetyn perustella suuri valiokunta pitää tärkeänä, että Suomen direktiiviä koskevat neuvottelutavoitteet turvataan koko neuvotteluprosessin ajan. Suuri valiokunta toteaa, että Suomen edustajilla neuvostossa ja yhteydenpidossa myös Euroopan parlamenttiin tulee olla valtuudet pyrkiä vaikuttamaan direktiivin sisältöön sekä neuvottelemalla että esityksiä tekemällä.

Lausunto

Lausuntonaan suuri valiokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan Suomen neuvottelutavoitteiden turvaamiseksi edellyttäen kuitenkin, että sivistysvaliokunnan lausunnossaan esittämät kriittiset sisällölliset näkökannat otetaan asian jatkovalmistelussa huomioon.

Helsingissä 9 päivänä marraskuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Miapetra Kumpula-Natri /sd
vpj. Annika Lapintie /vas
jäs. Sirkka-Liisa Anttila /kesk
Susanna Huovinen /sd
Pietari Jääskeläinen /ps
Anne Louhelainen /ps
Riitta Myller /sd
Tuomo Puumala /kesk
Vesa-Matti Saarakkala /ps
Kimmo Sasi /kok
Jouko Skinnari /sd
Astrid Thors /r

Kimmo Tiilikainen /kesk
Lenita Toivakka /kok
Tytti Tuppurainen /sd
Jan Vapaavuori /kok
Sofia Vikman /kok
Anne-Mari Virolainen /kok
Peter Östman /kd
Jussi Halla-aho /ps
Anne Holmlund /kok
Timo Kalli /kesk
Johannes Koskinen /sd
Jaana Pelkonen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Anna Sorto.